

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ НАПН УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції

**«ФІЛОСОФІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ:
СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

25, 26 травня 2021 року

Київ
2021

УДК 37.01:141:159.9
Ф56

Ф56 **Філософія** для дітей: сучасний стан і перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 25, 26 трав. 2021 р.). – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. – 262 с.

У збірник увійшли статті та тези учасників Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Філософія для дітей: сучасний стан і перспективи розвитку», де розглянуто низку актуальних напрямів:

- філософія для дітей і дитяча філософія – тотожність і відмінність;
- обдарованість і творчість в епоху цифрової реальності;
- філософія для дітей як засіб формування освітніх компетенцій;
- світові та вітчизняні практики філософії для дітей;
- особливості впровадження філософії для дітей у Новій українській школі.

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

УДК 37.01:141:159.9

Ільїна Г. В. Філософія для дітей і філософія дитинства в умовах інформаційно-цифрової реальності	93
Кадецька І. М. Роль рефлексивних методів у формуванні громадянських компетентностей сучасних підлітків.....	97
Коваленко С. М., Єфімов Д. В. Гендерні особливості розвитку хлопчиків і дівчат	101
Коваль-Бардаш Л. В., Олефіренко Л.М. «Вітчизняна практика формування світогляду дошкільників на основі філософсько-педагогічної системи ідей В. Сухомлинського»	103
Куніц О. М. Діти в столітті цифрових технологій	108
Курлянчик О. В. Творчі здібності молоді в діджитал-епоху: філософська основа й шляхи виявлення.....	115
Латиш Н. М. Дослідження стратегій творчого мислення молодших школярів	120
Левицька О. М. Школа мислення та комунікацій «Praxis»: досвід практики філософування з дітьми в Малій академії наук	127
Ліпін М. В. Філософія та простір в освітньому процесі	131
Лісовський П. М. Фундаментальні особливості нейромозку обдарованої особистості в сучасному постосвітньому та постнауковому просторі	136
Локшин В. С. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в системі цінностей в умовах євроінтеграції.....	138
Луганцова Є. А. Розвиток творчої обдарованості здобувачів освіти Нової української школи.....	139
Мітільова В. М., Єфімов Д. В. Характеристика напрямів гуманізації освіти в НУШ	145
Моляко В. О. Концепція творчого сприймання особистості.....	147
Москаленко В. В. Ігрові групи скаутського типу як практики забезпечення розвитку творчої особистості в підлітковому віці	154
Нестерук-Володимирець О. В. Вибір професійного шляху сучасними юнаками і підлітками: суб'єктивна основа профільної освіти	162
Овсянкіна Л. А. Філософія як спосіб формування духовності та системного мислення сучасної дитини.....	166
Погрібна Д. В. Філософія для дітей: головні концептуальні засади	168
Польська О. А., Стасенко В. І. Управління процесом розвитку талановитих та обдарованих учнів	170
Процишин В. М. Філософія в контексті античних освітніх практик	175

Овсянкіна Л. А.,
*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії
Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна
l.ovsiankina@kubg.edu.ua*

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ ТА СИСТЕМНОГО МИСЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ДИТИНИ

Людину в будь-якому віці, а особливо в дитинстві, турбують вічні світоглядні питання: Хто створив цей світ? Чому Земля має форму кулі? Чому світяться зірки? Що таке добро і зло? Звідки береться зло? Що таке любов? Що таке щастя? Чому людина смертна? Що буде після смерті? Чому світ такий не досконалий?.. Поступово пізнаючи світ разом із дорослим, дитина одночасно починає пізнавати саму себе й розуміти своє призначення у цьому реальному світі, який для всіх нас з народження є величезною таємницею.

Сучасний глобалізований світ швидко змінюється, і на фоні цих змін відбуваються серйозні антропологічні зміни. Людина-споживач стає залежною від техносфери (від віртуальної реальності), її мислення стає кліповим, що призводить до нездатності довго концентруватися на інформації та критично аналізувати її. У сучасної людини починають активно працювати зовсім інші ділянки мозку, задіяні у пізнанні світу. Негативним наслідком такої властивості мислення людини стає її дезорієнтація, податливість на маніпуляції та різноманітні зовнішні впливи. Відомий іспанський філософ ХХ століття Хосе Ортега-і-Гассет, характеризуючи життя людини у світі, свого часу писав: «Життя – це хаос, дика пуща, плутанина. Людина губиться в ньому. Та її розум реагує на це відчуття катастрофи й розгубленості: розум працює, щоб знайти в пущі «стежки» й «дороги», тобто ясні й сталі уявлення про Всесвіт, незаперечні переконання щодо того, якими є речі і світ» [2, 76]. Саме сьогодні філософія, як специфічний тип знання (поданий у доступній формі), може допомогти дитині підготуватися до майбутнього дорослого життя, поступово пізнати та осмислити цей суперечливий світ і отримати відповіді майже на всі цікаві для неї питання.

Якою ж має бути роль дорослого у соціальному зростанні дитини, і як не перейти межу, докладаючи зусилля у цьому процесі? Це питання залишається дискусійним і досі. Відомий психолог Жан Піаже свого часу стверджував, що стосовно моралі або інтелекту дитина не народжується гарною чи поганою. Вона сама є господарем своєї долі [3]. Ми не можемо повністю погодитися із цим твердженням, адже яким чином дитина (не сформована особистість) має зрозуміти, що є гарним для неї, а що поганим? Відомо, що у дітей молодшого віку ще відсутнє критичне мислення, їм властиве емоційне сприйняття оточуючого світу, при цьому вони не розуміють характеру логічних зв'язків, існуючих між окремими речами та поняттями, і тому починають вибудовувати власні помилкові судження та припущення, не аналізуючи того, як вони це роблять. Без активної допомоги дорослого інтелектуальний, духовний та фізичний світ дитини не буде сформований гармонійно. На наш погляд, філософське знання у цьому процесі відіграє найважливішу роль. Адаптоване дорослими для певного вікового періоду і подане у зрозумілій та цікавій формі це інтелектуальне надбання світової цивілізації має закласти моральний фундамент особистості, а також сприяти пізнавальній діяльності дитини, активному пошуку істини і формуванню логічних висновків. Враховуючи особливості функціонування мозку дітей різного віку дорослі мають допомагати їм правильно аналізувати дійсність, емоційно легко соціалізуватися та долати складні життєві ситуації, шукаючи альтернативу. Ми

погоджуємося із думкою С.Б. Кримського про те, що поступове духовно-практичне освоєння світу людиною відбувається через осмислення істини, добра та краси, які (за належних умов) потенційно можуть стати принципом її життя [1].

Кожна дитина – це складна відкрита система, яка за допомогою дорослого, а також власними вольовими зусиллями через набуття свого неповторного досвіду адаптується до вимог соціуму. Філософське мислення при цьому допомагає дитині (яка знаходиться у постійному діалектичному розвитку) пізнавати як живу природу, так і всю світову культуру, розвивати уяву і творчі здібності. Отже, в результаті дитина здобуває все те, без чого неможливо сьогодні вписатися в над-швидкий глобалізований світ. Аналітичне мислення поступово сприяє розумінню того, що, по-перше, цей світ постійно змінюється (і не завжди він є комфортним, гуманним та справедливим) і, по-друге, що людина має постійно накопичувати свій індивідуальний досвід (сповнений як поразок, так і перемог), вдосконалюючи себе.

У цьому контексті актуальності набуває концепція «прагматичної педагогіки» Дж. Дьюї, головна ідея якої зводиться до того, що досвід – це буквально все на світі. Відомий вчений ХХ століття поставив людський досвід (як складне переплетіння подій) на такий високий п'єдестал тому, що тільки за допомогою власного життєвого досвіду індивід отримує такі важливі орієнтири, як цінності, ідеали та знання, що формують інтелектуальну, моральну та фізичну цілісність його особистості. У подальшому слідувати власним орієнтирам сформованого досвіду бувають здатні лише сміливі й мужні люди, які оволоділи системним критичним мисленням. Саме ця властивість розуму дозволяє відрізнити корисні події від шкідливих, управляти соціальною реальністю та знаходити оптимальні рішення у різноманітних життєвих ситуаціях.

Отже, сучасну дитину вже сьогодні треба поступово готувати до майбутньої соціальної реальності, в якій головним критерієм освіченості буде не просто начитаність і феноменальна пам'ять, а системність знань і системність мислення, що виявляються у здатності самостійно відновлювати невивантажені ланки у системі знань за допомогою логічних міркувань. Вже в наш час така властивість розуму людини є надто затребуваною на ринку праці, оскільки від її системного мислення і здатності швидко приймати ефективні рішення залежить успіх (або навіть доля) багатьох людей. Саме тому філософія та усі інші сучасні науки про людину мають прислатися до вирішення проблеми формування цілісної гармонійної особистості, яка буде вміти ефективно розкривати свій творчий потенціал, не втрачаючи власної ідентичності. Освіта, наука і виховання мають підготувати дитину морально і фізично взаємодіяти із цим суперечливим цифровим світом, а також перетворювати його гуманно, безконфліктно, без нанесення шкоди собі та оточуючим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримський С.Б. Про софійність, правду, смисли людського буття: Збірник науково-публіцистичних і філософських статей. – Київ, 2010. – 464 с.
2. Ортега-і-Гассет Х. Місія Університету // Ідея Університету: Антологія / Упоряд.: М. Зубрицька, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. – Львів: Літопис, 2002. – 304 с.
3. Пиаже Ж. Психологія інтелекта // Избр. Психологические труды. – М.: Просвещение, 1969. – 659 с.